

Stritarjeva dela, da ne omenjam onih, ki so dvignili našo ljudsko povest do resnične umetniške stopnje. Seveda nam kažejo prva tovrstna dela svoje hibe, na katere pa Logar mogoče le preveč s prstom kaže. Med temi sta zlasti dve: neaktivnost oseb in njena posledica: preočitno poseganje božje roke v naravni tek dogodkov. To pa nista hibi ljudske povesti, pač pa le nedostatek umetniške sile pisatelja, ki mora voditi usodo svojih junakov v čim bližji povezanosti z življenjsko resničnostjo. Take poglede pa so mogli prinesiti šele prvi realisti.

Erjavčevo povest moremo uvrstiti med prve prave ljudske povesti, kjer so sicer še močni sledovi Schmida in Müllnerja, a je dejanje zasajeno že čisto v domača tla, kar izpričuje snov (tihotapstvo), okolje in zlasti še jezik. Pred drugimi povestmi pa jo odlikuje posebno to, da je Erjavček že tu znal zelo posrečeno spojiti umetniško lastnost z zdravim naukom, dasi še ne tako, kot se mu je pozneje klasično posrečila povest o Čerinu in njegovem zlatu. Delu se pozna, da je pisatelj vlil vanj dušo svojih mladih let, in je zato pisano zanimivo, neprisiljeno, ponekod naivno-idilično, tako da, kot že omenjeno, more tudi danes še vplivati na čitatelja.

Razpravljanju o nastanku in osnovah povesti sledijo odstavki o zgradbi, kjer je nazorno pokazan potek Tončkove sintetične in očetove analitične zgodbe; podana je karakteristika oseb, ocena jezika in pomen dela. Prireditelj je na koncu le pravilno poudaril pomembnost »Hudega brezna« za Erjavčev literarni razvoj in za razvoj naše ljudske povesti. Delo namreč pomeni v Erjavčevem literarnem snovanju važno prehodno točko na poti k najvišji zadnji postaji v povesti »Ni vse zlato...«; v naši književnosti pa predstavlja eno prvih izvirnih večerniških povesti, v kateri je Erjavček »za tisto dobo dovolj prepričljivo pokazal, da je treba za široke plasti pisati sicer na poseben način, da pa se mora pisatelj prav tako truditi za dosego umetniških vzorov«.

Povest samo — le malenkostno jezikovno prilagojeno — spremljajo še Opazke in Vprašanja iz literarno zgodovinskega teksta in berila.

Kaj je z datumom Erjavčeve smrti? Logar navaja 14. I., Grafenauer 12. I. Gre mogoče za tiskovno napako?

Knjižica bo izvrstno služila svojemu namenu.

L. R.

Pravljice Božene Němcove. I. knjiga. Poslovenil dr. Tine Debeljak. Slovenčeve knjižnice 5. zvezek.

Vsaka besedna umetnina, ki je oplajala rod za rodom s svojim vzvišenim poslanstvom, je nujno morala zrasti iz narodnih prvin. Tej iz naroda vzeti snovi je ustvarjalec vdihnil svojo fantazijo, del svoje duše. In v to vrsto večnostnih umetnin brez dvoma spadajo Narodni báhoroky a pověsti české (1844—1847) babice češkega naroda Božene Němcove.

Nastale so v času, ko je triumfiral pol znanstvenik-folklorist, pol pesnik, v dobi splošne vneme in navdušenja za domače starine, ki je pustila značilne sledove v vsej takratni besedni tvornosti. Gre namreč za obdobje češke folklorne romantike, ki dosega svoj višek ravno v Němcovi in Erbenu, kot je prevajalec dobro razložil v kratkem, jedrnatem uvodu. Erben v verzih, Němcova v pravljicni prozi bosta večno živa ne le v češki umetnosti, dasi sta predvsem narodna; po internacionalni snovi in človečanski ideji bosta ostala nad vsem človeštvom.

Vsa dela B. Němcove so rastla obenem z njo samo v krasnem pristno-češkem podeželskem okolju (Ratibořice), ob živem izviru ljudske tradicije. Od mladih let je Boženino romantično dekliško dušo napolnjevala v stoletjih izkristalizirana ljudska poezija sanj in vizij. Erben, Nebeský in Čelakovský si dele zaslugo izpodbude k pričetku njenega literarnega delovanja.

Pravljice B. Němcove so njeno prvo delo. Sedem drobnih zvezkov pravljic, ki so tesno povezane z njeno osebnostjo, z njeno lastno dušo, nam zato ne more nuditi le gole snovi, motivike. Že dejstvo, da so zrastle ti biseri v urah, ko je bilo življenje umetnice najtežje, v času težkih življenjskih stisk, borbe z bedo, s prevarami in spletkami, nam dovolj jasno priča, da je pod cvetovi lepe besede, forme in zanimive motivike skritega še nekaj: njena trpeča duša. Zato bi bilo napačno iskati v Pravljičah samo folklorno gradivo, ki bo sicer najprej in najbolj zanimalo folklorista, ampak predvsem umetni pesniški izraz in podoba umetnice same. V tem je nadčasovna vrednost Boženinih pravljic; tu je ono, zaradi česar bodo Pravljičice vedno mlade in vedno moderne mladim in odraslim.

Pesnica jih je namenila mladim; zdi se mi pa, da še prej staršem in vzgojiteljem. Vse njeno življenje je bilo posvečeno najvišji ženski dolžnosti — materinstvu, otrokom. Čutila je, kaj dolguje mati svojemu otroku: »Otroku je vse novo; vsak košček, vsaka cvetica, vsaka zvezdica na nebu mu je pravljica, po kateri najprej vpraša svoje roditelje.« In materinska ljubezen mora biti pripravljena na pripovedovanje.

Kot že omenjeno, so pa Boženine pravljice resnične umetnine. Narodna snov je vsa prekvašena s svobodnim poletom njene osebne fantazije. Junaki so vsi resnično živi, še posebno ženske osebe, ki jim je vlila toliko posebnih čarov, toliko svoje lastne duševnosti, plemenite idealne ljubezni in hrepenenja. To more prispevati umetnini le umetnica — žena in mati, in takih pojavov ni lahko najti v svetovni literaturi. Nenadomestljiva nam je v njenih Pravljičah ona neposrednost med dušo in dušo. Srce govori srcu z vso toplino in čustvom, ki tako prevzame bralca, da se nehote poglobi v pravljličnost. Posebna vrlina Boženinih Pravljič pa je še stilna plastika in barvitost izraza, ki ga je znal ujeti tudi prevajalec v slovenskem prevodu. Omeniti je treba še, da marsikje pravljice prehajajo že v krepak realizem, da so oplojene s socialno moralnimi tendencami, kar pa je le njih nova privlačnost. Rodilo jih je ono večno gibalno človeštva: ljubezen. To bodo Pravljičice izžarevale tako odraslim kot mladini.

Prvi zvezek prinaša trinajst pravljic v prevodu dr. Tineta Debeljaka, ki so deloma izhajale že v Slovenčevem otroškem podlistku. Pri prevodu se prevajalec ni držal kakega kronološkega reda. Zbral je najlepše, čeprav je med njimi težko izbirati. Slede si v tej vrsti: Modri zlatar, Prevzetna Krasomila, Pogumni Mikež, Žar-ptica in morska deklica, Beli gad, Zlati gradovi, Kako je Jaromil postal srečen, Angel varuh, Sedem krokarjev, Premetena kneginja, Sonce, mesec in veter, Kdo je neumnejši in Hudobna mati. S tem prevodom smo dobili drugi prevod Pravljič. Dr. Ljudevit Pivko jih je prevedel dvanajst, ki jih je v dveh zvezkih izdalo Sokolsko društvo leta 1912. in 1920. Težko pa je primerjati oni prevod z uspelim prevodom Debeljakovim, ki je s polnostjo in sočnostjo izraza znal prevedenim pravljicam vdihniti dušo

izvirnika. Drugi pot sta do sedaj prevedeni le dve: o Srečnem Jaromilu in o Soncu, mesecu in vetru. Posebno pozornost bosta brez dvoma vzbujali dve pravljici: o Žar-ptici in morski deklici in pravljica o Angelu varuhu. Tu se pravljčna snov oblikuje Němcovi že v kar droben roman, poln vročega čustva, tople fantazije in legendarnosti. Pogrešam pa med prevedenimi pravljico o Labodu — zakletem princu, pa še vse druge, za katere prosimo prevajalca, da nam jih čimprej podari v drugem zvezku Pravljič. Prav tako bi želeli, da dobimo nov prevod one Babice, ki nam jo je že Cegnar eno leto po izidu izvirnika prevedel in izdal v Cvetju. L. R.

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi, X. zvezek. Ljubljana 1941-XIX. Založila Ljudska knjigarna. Str. 355.

Vprav v današnjem času, ko dogodki okrog nas z vso težo človeka naravnost silijo, da se sredi vrtnicev življenja nehote vpraša, od kod in kam, je doživela Ušeničnikova Knjiga o življenju svoj tretji natis v seriji njegovih Izbranih spisov. Moto, ki ji ga je avtor napisal sredi prejšnje svetovne vojne (ob prvem natisu 1916), je tako postal med tem, ko je založnica zasnovala načrt za izdajo nadaljnjih šestih zvezkov, in med uresničenjem tega načrta spet živo aktualen. Saj smo se med tem tudi mi znašli znova sredi nove svetovne vihre.

Naš največji filozof, ki nam je zgradil na starih neporušljivih osnovah najpopolnejši filozofski sistem, je ob globokih filozofskih razmišljanjih, v katerih je prišel v mejah človeške spoznavne zmožnosti do skrajnih najvišjih spoznanj, živo začutil potrebo, da odgovori na tista prastara vprašanja, kaj je življenje, čemu živimo, ali je vredno, da živimo, ali je življenje vredno življenja.

V vseh časih se je človek trudil, da bi rešil uganko življenja. Zgradil si je brez števila svetovnih naziranj, ki naj bi življenju dala svoj smisel. Ali vsi ti poskusi mislecev niso zadovoljili. Uganka življenja je ostala nerazrešena, dvom nad življenjem je glodal dalje. Končni rezultat vseh teh razmišljanj je agnosticizem. Toda resnica je. Resnica je v veri, v krščanstvu, v Cerkvi. V luči krščanskih resnic in šele pod vidikom večnosti dobi življenje poln smisel.

Knjiga o življenju te z ostrino vprašanj pretrese v dno duše, ali Knjiga o življenju ti vrne mir srca. Kdor koli zdvajaš nad življenjem, vzemi, beri! Ne boš je odložil, dokler ne prideš do zadnje strani. Knjiga o življenju je knjiga za vsakogar. Priteza pa še posebej s svojim pesniškim slogom. Zanj bi nas zavidali tudi večji in kulturnejši narodi. Saj so našo Knjigo o življenju tudi že prevedli Čehi in Hrvatje. Z njo je Ušeničnik obogatil našo književnost kot malokdo.

Knjiga o življenju obsega skoraj polovico X. zvezka. V njem je v ponatisu še *Ontologija*, veda o bitju kot bitju, ali občna metafizika. V ontologiji avtor podrobno razpravlja o idejah in aksiomih, ki jih rabi že posebna metafizika pri tolmačenju in dokazovanju svojih vprašanj, to so: pojmi bitja, dej in možnost, bistvo in bit itd. Zlasti pa skuša ontologija z najvišjega vidika kar najbolj objasniti Bitje in bitje, t. j. razmerje prvega bitja, ki je Bit sama, do vsega drugega bitja.

Od spisov je v tem zvezku doživelo objavo Ušeničnikovo predavanje, ki ga je imel pred leti v našem Filozofskem društvu o filozofiji sv. To-